

1.1. გადასახადის ცნება და მნიშვნელობა

გადასახადები არ წარმოადგენს ბიუჯეტის ფორმირების ერთადერთ წყაროს, თუმცა სახელმწიფო შემოსავლების ფორმირებაში მათ უმნიშვნელოვანესი როლი ენიჭებათ. თვით სახელმწიფოს არსებობა განუყოფლად დაკავშირებული გადასახადებთან. ამ კავშირის მნიშვნელობის შესახებ ძალიან მოკლედ და ზუსტად აქვს ნათქვამი აშშ-ის დამოუკიდებლობის დეკლარაციის ერთ-ერთ ავტორს - ბენჯამინ ფრანკლინს - თავის ცნობილ ფრაზაში: „ცხოვრებაში მხოლოდ სიკვდილი და გადასახადებია გარდაუვალი“.

ამრიგად, ბიუჯეტი ფორმირდება საგადასახადო და არასაგადასახადო შემოსავლების ხარჯზე. საგადასახადო შემოსავლებს მიეკუთვნება საქართველოს საგადასახადო კოდექსით გათვალისწინებული საერთო-სახელმწიფოებრივი და ადგილობრივი გადასახადები.

მოქმედი საბიუჯეტო კანონმდებლობის თანახმად, სახელმწიფო ხაზინაში გადასახადების გარდა ირიცხება სხვა სახის შენატანებიც

არასაგადასახადო შენატანებს, ძირითადად, მიეკუთვნება შენატანები, რომლებსაც გააჩნია კერძო სამართლებრივი ბუნება: სახელმწიფო ან მუნიციპალურ საკუთრებაში არსებული ქონების ან ფასიანი ქაღალდების რეალიზაციიდან მიღებული შემოსავალი, სახელმწიფო ხელისუფლების, ადგილობრივი თვითმმართველობისა და საბიუჯეტო დაწესებულების მიერ ფასიანი მომსახურების გაწევიდან მიღებული შემოსავლები და სხვ. არასაგადასახადო შემოსავლებს მიეკუთვნება აგრეთვე ჯარიმები, კონფისკაციები, სამოქალაქო-სამართლებრივი, ადმინისტრაციული და სისხლისსამართლებრივი იძულებითი ღონისძიებების შედეგად მიღებული შემოსავლები (იხ. სქემა №1.1).

გადასახადების დაწესება მხოლოდ საკანონმდებლო ხელისუფლების პრეროგატივაა. ნებისმიერი გადასახადის აკრეფა, რომელიც არ არის დაწესებული საკანონმდებლო წესით, არამართზომიერია. დაუშვებელია საქართველოს საგადასახადო კოდექსით გათვალისწინებული გადასახადის გადახდის ვალდებულების ვინმესთვის დაკისრება.

გადასახადის გადამხდელს წარმოადგენს მესაკუთრე და არა მოქალაქე. გადასახადის გადახდა - სოციალური ვალდებულებაა, რომელიც გამომდინარეობს კერძო საკუთრების უფლებიდან. გადასახადის გადახდის გზით კერძო საკუთრება ემსახურება საზოგადოების ინტერესებს.

გადასახადი კომპლექსური კატეგორიაა, რომელსაც გააჩნია როგორც ეკონომიკური, ასევე იურიდიული მნიშვნელობა. გადასახადების ეკონომიკური ბუნების განსაზღვრისას მნიშვნელოვან კრიტერიუმს წარმოადგენს ის გარემოება, რომ იგი არსებითად მიეკუთვნება საზოგადოების საფინანსო-საბიუჯეტო სისტემას.

ამავდროულად ნათელია, რომ გადასახადის დეფინიციისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა სამართალს ენიჭება, ვინაიდან გადასახადის შინაარსის ზუსტი განსაზღვრება ხელს უწყობს იმ ნორმების სწორ და ერთგვაროვან გამოყენებას, რომლებიც ზღუდავენ გადასახადის გადამხდელის კერძო საკუთრების უფლებას. გადასახადის ცნება წარმოადგენს ერთ-ერთ საწყის წერტილს საგადასახადო შენატანების დაწესებისა და აკრეფის მარეგულირებელი საკანონმდებლო აქტების მომზადებისას.

ამასთან, გადასახადის მკაფიო განსაზღვრება ხელს უწყობს საგადასახადო ორგანოების უფლებებისა და კომპეტენციების მოცულობის განსაზღვრას.

გადასახადის მკაფიო განსაზღვრების გარეშე შეუძლებელია როგორც საფინანსო, ასევე პასუხისმგებლობის სხვა სახეების სწორი რეალიზაცია.

გადასახადის ნორმატიული განსაზღვრება მოცემულია საქართველოს საგადასახადო კოდექსში, (მ/6) რომლის თანახმადაც **გადასახადი** არის საგადასახადო კოდექსის მიხედვით სავალდებულო, უპირობო ფულადი შენატანი ბიუჯეტში, რომელსაც იხდის გადასახადის გადამხდელი, გადახდის აუცილებელი, არაეკვივალენტური და უსასყიდლო ხასიათიდან გამომდინარე.

გადასახადის მეორე ძირითად ნიშანს წარმოადგენს მისი **დაწესებისა და შემოღების კანონიერება**, ე.ი. გადასახადის დაწესება, აგრეთვე მისი აკრეფა ხორციელდება საკანონმდებლო აქტებით განსაზღვრული წესითა და პირობებით.

საქართველოს კონსტიტუციის 94-ე მუხლის თანახმად, გადასახადების შემოღების წესს ადგენს მხოლოდ კანონი.

გადასახადი წარმოადგენს სავალდებულო შენატანს, ე.ი. გადასახადის გადამხდელები კანონის ძალით, განსაზღვრული პირობების არსებობისას (დაბეგვრის ობიექტის არსებობა და ა.შ.), ვალდებული არიან გადაიხადონ გადასახადი. საქართველოს კონსტიტუციის 94-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, გადასახადების გადახდა კანონით დადგენილი ოდენობითა და წესით სავალდებულოა. არასავალდებულო გადასახადები არ არსებობს.

საგადასახადო კოდექსის 53-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, საგადასახადო ვალდებულებად ითვლება პირის ვალდებულება, გადაიხადოს საგადასახადო კოდექსით დაწესებული, აგრეთვე ამ კოდექსით დაწესებული და ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს მიერ შემოღებული გადასახადი.

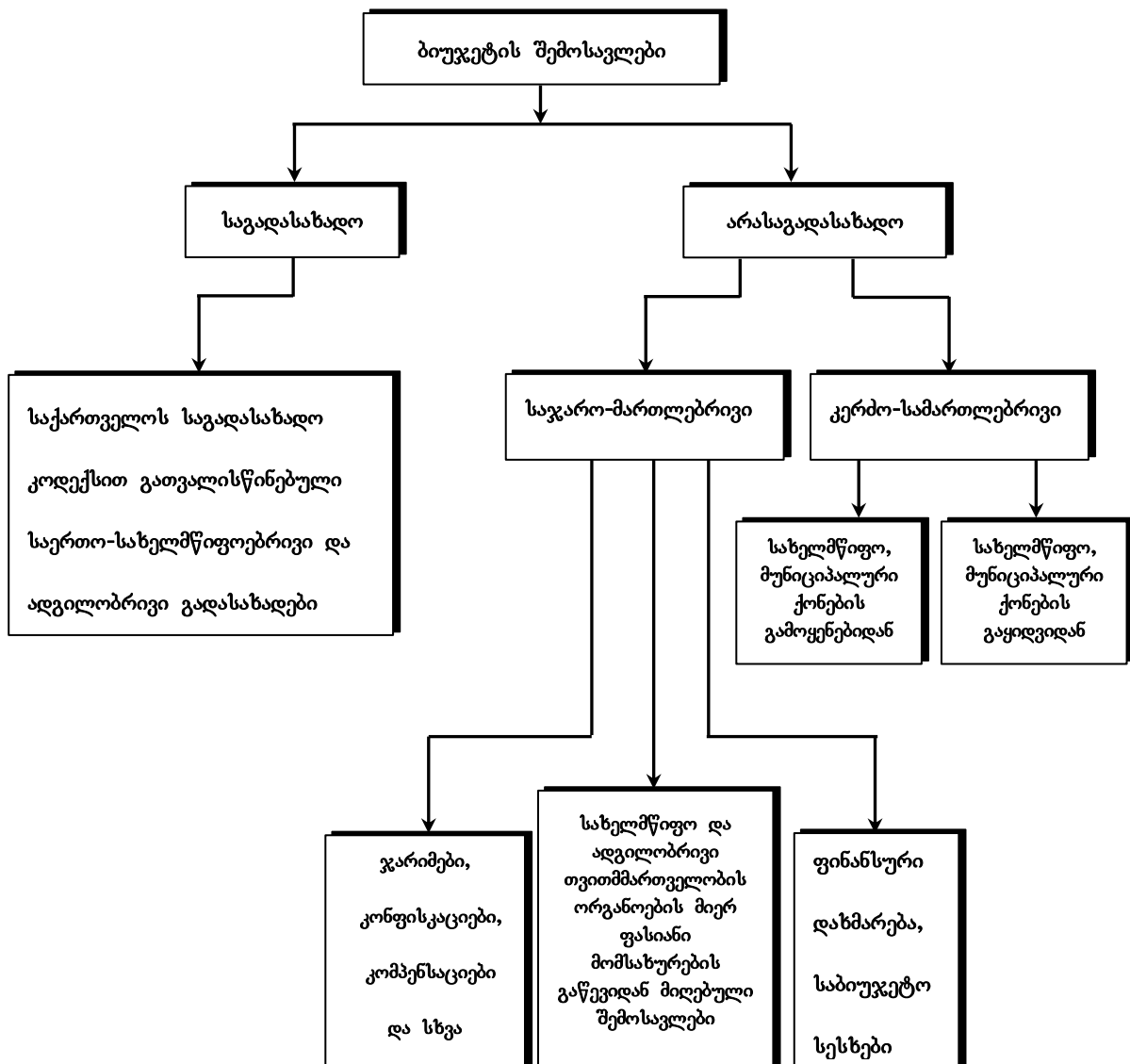
გადასახადის გადახდის სავალდებულო ხასიათი უზრუნველყოფილია სახელმწიფოს მიერ საგადასახადო, სამართალდამცავი და სასამართლო ორგანოების მეშვეობით, რაც მეტყველებს იმ გარემოებაზე, რომ გადასახადების გადახდა ატარებს არა ნებაყოფლობით, არამედ **იძულებით ხასიათს**.

იძულებითი ღონისძიებებისა და სანქციების სისტემა განსაზღვრულ ზემოქმედებას ახდენს გადასახადის გადამხდელზე, რათა მან შეასრულოს თავისი საგადასახადო ვალდებულება და გადაიხადოს გადასახადი.

გადასახადის გადახდა ბიუჯეტში ხორციელდება **ფულადი ფორმით**, მოქმედი კანონმდებლობით გადასახადის ქონებით გადახდა, საერთო წესის შესაბამისად, გათვალისწინებული არ არის.

გადასახადის არსებით ნიშანს წარმოადგენს მისი გადახდის **უსასყიდლო ხასიათი**, რომელიც ხასიათდება გადასახადების ცალმხრივობით, არაეკვივალენტურობით და დაუბრუნებლობით. გადასახადის უსასყიდლო ხასიათი ნიშნავს, რომ გადასახადის სახით გადახდილი ფულადი სახსრები გადადის სახელმწიფო ბიუჯეტის განკარგულებაში, მისი შესაბამისი ანაზღაურების ან დაკმაყოფილების მიღების გარეშე.

გადასახადის გადახდის ვალდებულება ცალმხრივია და შესაბამისად საგადასახადო - სამართლებრივ ურთიერთობაში არსებობს მხოლოდ ერთი ვალდებული მხარე - გადასახადის გადამხდელი. სახელმწიფო კრეფს რა გადასახადებს, თავის თავზე არ იღებს არავითარ შესაბამის ვალდებულებას გადასახადის გადამხდელის წინაშე და არ არის ვალდებული შეასრულოს რაიმე მის სასარგებლოდ. ამავდროულად, გადამხდელი გადასახადის გადახდით არ იძენს არანაირ უფლებას.

უკუდა №1.1

მოცემული დებულება ვიწრო გაგებით ნიშნავს, რომ გადასახადის გადახდისას გადამხდელი არ იღებს არავითარ სარგებელს ან რაიმე უპირატესობას, მაგრამ ეს როდი ნიშნავს იმას, რომ გადასახადის გადამხდელები საერთოდ არ იღებენ სახელმწიფოსაგან სხვადასხვა სიკეთეს. მოსახლეობის სოციალური დაცვის საერთო-სახელმწიფოებრივი პროგრამები, აგრეთვე განათლების, მეცნიერების, კულტურის, ინფორმაციის მასობრივი საშუალებების, ჯანმრთელობის დაცვის პროგრამები.

აი იმ სიკეთეთა არასრული ჩამონათვალი, რომლებსაც იღებენ გადასახადის გადამხდელები არაგადამხდელებთან ერთად საერთო-სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის დაწესებულებებისა და ორგანიზაციებისაგან.

ბიუჯეტში თავმოყრილი ფულადი სახსრები ხმარდება სახელმწიფოებრივი, ადგილობრივი და რეგიონალური მნიშვნელობის ეკონომიკური, სოციალური, საგარეო-ეკონომიკური, კულტურული, ქვეყნის თავდაცვისა და სუვერენული ქვეყნის ვალდებულებათა შესრულებისათვის საჭირო ღონისძიებებს, აგრეთვე საერთო-სახელმწიფოებრივი, ადგილობრივი და რეგიონალური მნიშვნელობის მიზნობრივი პროგრამების დაფინანსებას.

გადასახადები არაეკვივალენტურია და საზოგადოებრივი სიკეთით სარგებლობა არაფრით არ არის პროპორციული გადასახადის გადამხდელების მიერ გადახდილი გადასახადების ოდენობასთან. გადასახადის უსასყიდლო ხასიათი ვლინდება აგრეთვე გადასახადის დაუბრუნებლობაში: გადასახადი ექვემდებარება დაბრუნებას მხოლოდ კანონმდებლობით დადგენილი შეღავათის ან მისი ბიუჯეტში არასწორად გადახდის შემთხვევაში.

გადასახადების გადახდა წარმოებს ბიუჯეტში. გადასახადები ირიცხება, როგორც ცენტრალურ ბიუჯეტში, ასევე ავტონომიური რესპუბლიკების ბიუჯეტებში, საქართველოს სხვა ტერიტორიული ერთეულების ბიუჯეტებში, საქართველოს საბიუჯეტო კანონმდებლობის შესაბამისად.

“საქართველოს საბიუჯეტო სისტემის შესახებ” საქართველოს კანონის მესამე მუხლის თანახმად, ბიუჯეტი არის საქართველოს ცენტრალური ხელისუფლების, ავტონომიური რესპუბლიკების ხელისუფლებისა და ადგილობრივი ხელისუფლების შემოსულობების, აგრეთვე მათი ფუნქციებისა და ვალდებულებების შესრულების მიზნით გასაწევი გადასახდელების ნუსხა, რომლებიც დამტკიცებულია ცენტრალური, ავტონომიური რესპუბლიკებისა და ადგილობრივი ხელისუფლებების შესაბამისი დონეების მიერ.

საქართველოს საბიუჯეტო სისტემა წარმოადგენს საქართველოს ცენტრალური ხელისუფლების, ავტონომიური რესპუბლიკების ხელისუფლებისა და ადგილობრივი ხელისუფლების ვალდებულებათა შესრულების მიზნით ფინანსური რესურსების მობილიზაციისა და გამოყენების მარეგულირებელი საკანონმდებლო და კანონქვემდებარე აქტების, საფინანსო-საბიუჯეტო პოლიტიკის, საბიუჯეტო პროცესისა და შესაბამისი ბიუჯეტების ერთობლიობას.

საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტს ამტკიცებს საქართველოს პარლამენტი „საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის შესახებ“ საქართველოს კანონის მიღების გზით, რომლითაც განისაზღვრება ცენტრალური ხელისუფლების შემოსულობები და გადასახდელები. აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების ბიუჯეტებს „საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის შესახებ“ საქართველოს კანონით განსაზღვრული პარამეტრების გათვალისწინებით ამტკიცებენ აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოები, ამავე წესით იღებენ ტერიტორიული ერთეულების ბიუჯეტების დამტკიცების შესახებ გადაწყვეტილებებს შესაბამისი ტერიტორიული ერთეულების ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოები.

გადასახადები **აბსტრაქტული შენატანები**, რომლებსაც ბიუჯეტში შეტანის შემდეგ არ გააჩნია მიზნობრივი დანიშნულება. ეს ნიშნავს, რომ საგადასახადო შემოსავლები არ არის გამიზნული კონკრეტული სახელმწიფო ხარჯებისათვის. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, სახელმწიფო ხარჯების გაწევა არ უნდა იყოს განპირობებული ცალკეულ საგადასახადო შენატანებით. ფულადი სახსრები ირიცხება ბიუჯეტში სახელმწიფო საჭიროებისათვის. უპირველეს ყოვლისა, ხდება სახელმწიფო ბიუჯეტის ფორმირება, ხოლო შემდეგ ეს სახსრები ნაწილდება ხარჯების ცალკეული მუხლების მიხედვით.

ზოგიერთი საგადასახადო შენატანის მიზნობრივი მიმართულება ნათლად ჩანს თუნდაც მათ დასახელებაში, მაგალითად, სოციალური გადასახადი.(დღეისათვის არ არსებობს) ამასთან, უნდა აღვნიშნოთ, რომ ასეთ შემთხვევებში განისაზღვრება გადასახადის მხოლოდ საერთო დანიშნულება და არავითარ შემთხვევაში ბიუჯეტის კონკრეტული ხარჯებით მუხლები. მიზნობრივი გადასახადები, რომლებიც გარკვეულწილად შინაარსობრივ მიმართულებას ატარებენ, არ არღვევენ საგადასახადო შენატანების აბსტრაქტულობის ნიშანს.

1.2. გადასახადები და სხვა სახელმწიფო შემოსავლები

უნდა აღვნიშნოთ, რომ გადასახადებს, მოსაკრებლებსა და სხვა სახელმწიფო შენატანებს შორის არსებობს თეორიული ხასიათის განსხვავება. გადასახადის ცნებაში, როგორც წესი, იგულისხმება სისტემატური შენატანი, რომელსაც იხდის გადასახადის გადამხდელი რაიმე შემხვედრი დაკმაყოფილების გარეშე.

რაც შეეხება **მოსაკრებლებს**, ისინი, როგორც წესი, იკრიფება სახელმწიფო და ადგილობრივი ორგანოების მიერ კანონით დადგენილი მომსახურების გაწევის ან განსაზღვრული უფლების მინიჭებისათვის. მათი დანიშნულებაა დაფაროს ამა თუ იმ ფუნქციების განხორციელებასთან დაკავშირებული სახელმწიფო ხარჯები. მოსაკრებლები არ წარმოადგენს მომსახურების ფასს ან მის ელემენტს, თუმცა მათი გადახდა დაკავშირებულია მომსახურების გაწევასთან. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, მოსაკრებლები წარმოადგენს ფულად შენატანებს, რომლებიც იკრიფება ინდივიდუალური წესით საჯარო სამართლებრივი ხასიათის მომსახურებისათვის.

„მოსაკრებლების სისტემის საფუძვლების შესახებ“ საქართველოს 2009 წლის 24 სექტემბრის კანონის პირველი მუხლის თანახმად, **მოსაკრებელი არის აუცილებელი გადასახდელი ბიუჯეტში, რომელსაც ფიზიკური და იურიდიული პირები იხდიან სახელმწიფო ან ადგილობრივი თვითმმართველობის (მმართველობის) ორგანოების მიერ მათთვის კანონით განსაზღვრული საქმიანობის განხორციელების ან/და სარგებლობის უფლების მინიჭებისათვის, აგრეთვე სახელმწიფო ან ადგილობრივი თვითმმართველობის (მმართველობის) ორგანოების მიერ გარკვეული მომსახურების გაწევისათვის.**

საქართველოში მოსაკრებლების სტრუქტურას, ოდენობასა და შემოღების წესს ადგენს მხოლოდ კანონი. დაუშვებელია კანონმდებლობით გაუთვალისწინებელი მოსაკრებლის გადახდის ვალდებულების ვინმესთვის დაკისრება. ამასთან, მოსაკრებლების გადამხდელი ფიზიკური და იურიდიული პირები ვალდებული არიან გადაიხადონ კანონმდებლობით დაწესებული საერთო-სახელმწიფოებრივი და ადგილობრივი მოსაკრებლები.

მოსაკრებლების სახეები ამომწურავადაა მოცემული „მოსაკრებლების სისტემის საფუძვლების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-5 მუხლში.

საერთო-სახელმწიფოებრივი მოსაკრებლებია:

- სალიცენზიო და სანებართვო მოსაკრებლები;
- სახელმწიფო სერტიფიკატის მოსაკრებელი;
- სარეგისტრაციო მოსაკრებლები;
- სახელმწიფო საექსპერტიზო მოსაკრებელი;
- სახელმწიფო ბაჟი;
- საკონსულო მოსაკრებლები;
- სამხედრო სავალდებულო სამსახურის გადავადების მოსაკრებელი;
- ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობისათვის მოსაკრებელი;
- გარემოს ზემოქმედების შეფასების მოსაკრებელი;
- საჯარო ინფორმაციის ასლების გადაღების მოსაკრებელი.

შემოღების წესის მიხედვით მოსაკრებლები შეიძლება იყოს საერთო-სახელმწიფოებრივი და ადგილობრივი, რაც განსაზღვრულია შესაბამისი კანონმდებლობით.

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლეს წარმომადგენლობით ორგანოებს, აგრეთვე ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებს შეუძლიათ შემოიღონ მხოლოდ „ადგილობრივი მოსაკრებლების შესახებ“ საქართველოს 1998 წლის 29 მაისის კანონით დაწესებული ადგილობრივი მოსაკრებლები. ადგილობრივ მოსაკრებლებს მიეკუთვნება:

- მშენებლობის (გარდა განსაკუთრებული მნიშვნელობის რადიაციული ან ბირთვული ობიექტის მშენებლობისა) ნებართვის მოსაკრებელი;
- დასახლებული ტერიტორიის დასუფთავების მოსაკრებელი;
- სათამაშო ბიზნესის მოსაკრებელი;
- სპეციალური (ზონალური) შეთანხმების გაცემის მოსაკრებელი;
- კულტურული მემკვიდრეობის სარეაბილიტაციო არეალის ინფრასტრუქტურის მოსაკრებელი;
- მშენებლობის (გარდა განსაკუთრებული მნიშვნელობის რადიაციული ან ბირთვული ობიექტის მშენებლობისა) სანებართვო პირობების შესრულების დადასტურების (ექსპლოატაციაში მიღების) თაობაზე აქტის გამოცემის (მასში ცვლილებების შეტანის) დაჩქარებული მომსახურეობის მოსაკრებელი;
- მშენებლობის სახელმწიფო ტექნიკური ზედამხედველობის მომსახურეობის მოსაკრებელი.

მოსაკრებლების განაკვეთები და გადახდის წესი მათ ცალკეულ სახეობაზე წესდება „მოსაკრებლების სისტემის საფუძვლების შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად მიღებული საკანონმდებლო აქტების საფუძველზე.

ამრიგად, მოსაკრებელი, როგორც წესი, წარმოადგენს გადასახდელს, რომელსაც კრეფენ სახელმწიფო ორგანოები ამა თუ იმ საქმიანობის განხორციელების უფლების მინიჭებისათვის, სარგებლობის უფლების მინიჭებისათვის ან გაწეული მომსახურებისათვის. სახელმწიფო ბაჟი საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად არის მოსაკრებლის ერთ-ერთი სახე და წარმოადგენს საქართველოს ბიუჯეტის შენატანს, რომელსაც იხდიან ფიზიკური და იურიდიული პირები, სახელმწიფოს მიერ მათი ინტერესების შესაბამისი იურიდიული მოქმედების შესრულებისათვის და სათანადო საბუთების გაცემისათვის. სახელმწიფო ბაჟის გადახდა წარმოებს საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოში განსახილველ საქმეებზე, საერთო სასამართლოებში განსახილველ სასარჩელო ან სხვა განცხადებებსა და საჩივრებზე, საქართველოს ტერიტორიაზე მოქალაქეობისა და პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტების გაცემის, მოსახლეობის რეგისტრაციის, მოქალაქეობისა და ემიგრაციის იმიგრაციის საკითხებზე განცხადებების განხილვისათვის და მოქალაქეთა მდგომარეობის აქტების რეგისტრაციისათვის, რომლებსაც ახორციელებენ შესაბამისი სამსახურები.

მოსაკრებლის განსხვავება გადასახდისაგან მდგომარეობს იმაში, რომ მათ იხდიან მხოლოდ ის პირები, რომლებიც შესაბამის ორგანოებთან ან დაწესებულებებთან შედიან ურთიერთობაში მათთვის საჭირო მომსახურების მიღების მიზნით. აღნიშნულიდან გამომდინარე, მოსაკრებლის გადახდის ვალდებულება დგება უშუალოდ გადამხდელის თავისუფალი არჩევანის შედეგად. გადასახადის გადახდის ვალდებულება კი წარმოიშობა ნებისმიერ შემთხვევაში, თუ გადასახადის გადამხდელს გააჩნია გადასახადით დასაბეგრი ობიექტი.

ამრიგად, მოსაკრებელი არ წარმოადგენს საგადასახადო შენატანს და ყველა სახის მოსაკრებელი შედის ბიუჯეტის ფორმირების არასაგადასახადო წყაროებში.

არასაგადასახადო შენატანი წარმოადგენს აუცილებელ გადასახდელს, მიუხედავად იმისა, რომ ისინი არ შედის სახელმწიფო საგადასახადო სისტემაში და მისი გადახდა დადგენილია არა საგადასახადო, არამედ არასაგადასახადო კანონმდებლობით.

მიმდინარე არასაგადასახადო შენატანებს “საქართველოს საბიუჯეტო კოდექსის” თანახმად მიეკუთვნება: სახელმწიფოს წილობრივი მონაწილეობით შექმნილი საწარმოებიდან მიღებული დივიდენდები, საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით საქართველოს ეროვნული ბანკიდან მიღებული მოგება, ადმინისტრაციული გადასახდელები (მათ შორის, მოსაკრებლები), ჯარიმები და საურავები, ბიუჯეტიდან გაცემული სესხების დაბრუნებით მიღებული და სხვა არასაგადასახადო შემოსავლები (კაპიტალური შემოსავლების გარდა).

საქართველოს ცენტრალურ ბიუჯეტში, აგრეთვე აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკებისა და სხვა ტერიტორიული ერთეულების ბიუჯეტებში არასაგადასახადო შემოსავლების ჩარიცხვის წესი განსაზღვრულია შესაბამისი საკანონმდებლო და კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტებით. გარდა ზემოაღნიშნულისა, არასაგადასახადო შენატანებს მიეკუთვნება ერთგვარადი სახელმწიფო შენატანები, რომელთა აკრეფასაც ახორციელებს სახელმწიფო განსაკუთრებული წესით და განსაკუთრებულ სიტუაციებში, აგრეთვე სასაქონლოს სახით.

ერთჯერადი შენატანების სახით უნდა განვიხილოთ რეკვიზიტები და კონფისკაციები. ფართოდაა გავრცელებული აგრეთვე ჯარიმები. განსხვავება გადასახადებსა და ჯარიმებს შორის უნდა ვეძიოთ, უპირველეს ყოვლისა, მათი აკრეფის საბაზში.

საგადასახადო შენატანის გადახდის საბაზს წარმოადგენს ეროვნული შემოსავლის გადანაწილება, ხოლო ჯარიმის გადახდის საბაზს – ამა თუ იმ სამართალდარღვევის ჩადენა.

ამრიგად, გადასახადი სხვა არასაგადასახადო შენატანისაგან, ძირითადად, განსხვავდება ნორმატიულ-დარგობრივი ნიშნით. საგადასახადო ურთიერთობა, მათ შორის გადასახადების გადახდა რეგლამენტირებულია საგადასახადო კანონმდებლობის ნორმებით, მაშინ, როდესაც არასაგადასახადო სავალდებულო შენატანები – საგადასახადო კანონმდებლობით არ რეგულირდება.

აღნიშნული კრიტერიუმის შესაბამისად, სავალდებულო შენატანი იძენს საგადასახადო შენატანის სტატუსს იმ შემთხვევაში, როდესაც იგი უშუალოდ შედის საგადასახადო სისტემაში და დადგენილია შესაბამისი საგადასახადო კანონმდებლობით.

1.3. გადასახადის სტრუქტურა (ელემენტები)

ვიწრო გაგებით გადასახადი წარმოადგენს განსაზღვრულ ფულად შენატანს, რომელსაც იხდის გადასახადის გადამხდელი ბიუჯეტში დადგენილი წესით. **ფართო გაგებით** კი გადასახადი წარმოადგენს დამოკიდებულებათა რთულ სისტემას, რომელიც მოიცავს მთელ რიგ ელემენტებს.

გადასახადი, როგორც კომპლექსური ეკონომიკურ-სამართლებრივი მოვლენა, წარმოადგენს განსაზღვრული ურთიერთდამოკიდებული ელემენტების ერთობლიობას. ამასთან, თითოეულ მათგანს გააჩნია დამოუკიდებელი იურიდიული მნიშვნელობა. დამოუკიდებელი ელემენტების გამოყოფა განპირობებულია იმ ურთიერთობების განსაკუთრებული მნიშვნელობით, რომლებიც ეხება გადასახადის გადამხდელების მატერიალურ ინტერესებს.

გადასახადი ზუსტად უნდა იყოს განსაზღვრული თითოეული გადასახადის შესახებ კანონი უნდა მოიცავდეს ინფორმაციის ამომწურავ ერთობლიობას, რომელიც მოგვცემს შესაძლებლობას კონკრეტულად დავადგინოთ:

- ვალდებული პირი, საგადასახადო ვალდებულების მოცულობა და მისი აღსრულების წესი;
- გადასახადის გადამხდელის ქონების მიმართ სახელმწიფო მოთხოვნის საზღვრები. გადასახადის შესახებ კანონის არამკაფიო განსაზღვრებამ, ორაზროვნებამ ან არასრულყოფილებამ შეიძლება გამოიწვიოს;
- კანონიერი საფუძვლებით გადასახადისაგან თავის არიდების შესაძლებლობები;
- საგადასახადო ორგანოების მხრიდან კანონის დებულებების ფართო განმარტებები.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში მოქმედებს 5 საერთო-სახელმწიფოებრივი გადასახადი, რომელთა სტრუქტურაც ერთმანეთისაგან განსხვავდება, გადასახადის ელემენტებს გააჩნიათ უნივერსალური მნიშვნელობა.

გადასახადის იმ ელემენტებს, რომელთა გარეშეც საგადასახადო ვალდებულება და მისი აღსრულების წესი არ შეიძლება ჩაითვალოს განსაზღვრულად, შეიძლება ვუწოდოთ გადასახადის იურიდიული შემადგენლობის არსებითი ელემენტები. მათ მიეკუთვნება: გადასახადის გადამხდელი (გადასახადის სუბიექტი), გადასახადის ობიექტი, გადასახადის საგანი, გადასახადის მასშტაბი, საგადასახადო ბაზის აღრიცხვის მეთოდი, საგადასახადო პერიოდი, გადასახადით დაბეგვრის ერთეული, გადასახადის განაკვეთი და გადასახადით დაბეგვრის მეთოდი, გადასახადის გამოანგარიშების წესი, საანგარიშო პერიოდი, გადასახადის გადახდის ვადები, გადასახადის გადახდის ხერხები და საშუალებები.

გადასახადის აღნიშნული ელემენტების გარდა, არსებობს ფაქულტატური ელემენტებიც, რომელთა არარსებობა ზეგავლენას არ ახდენს საგადასახადო ვალდებულების განსაზღვრის ხარისხზე, თუმცა არსებითად ხელს უწყობს აღნიშნული ვალდებულების სათანადო შესრულებას. მათ მიეკუთვნება:

- გადასახადის დაკავებისა და არასწორად დაკავებული გადასახადის დაბრუნების წესი;
- პასუხისმგებლობა საგადასახადო კანონმდებლობის დარღვევისათვის;
- საგადასახადო შეღავათები.

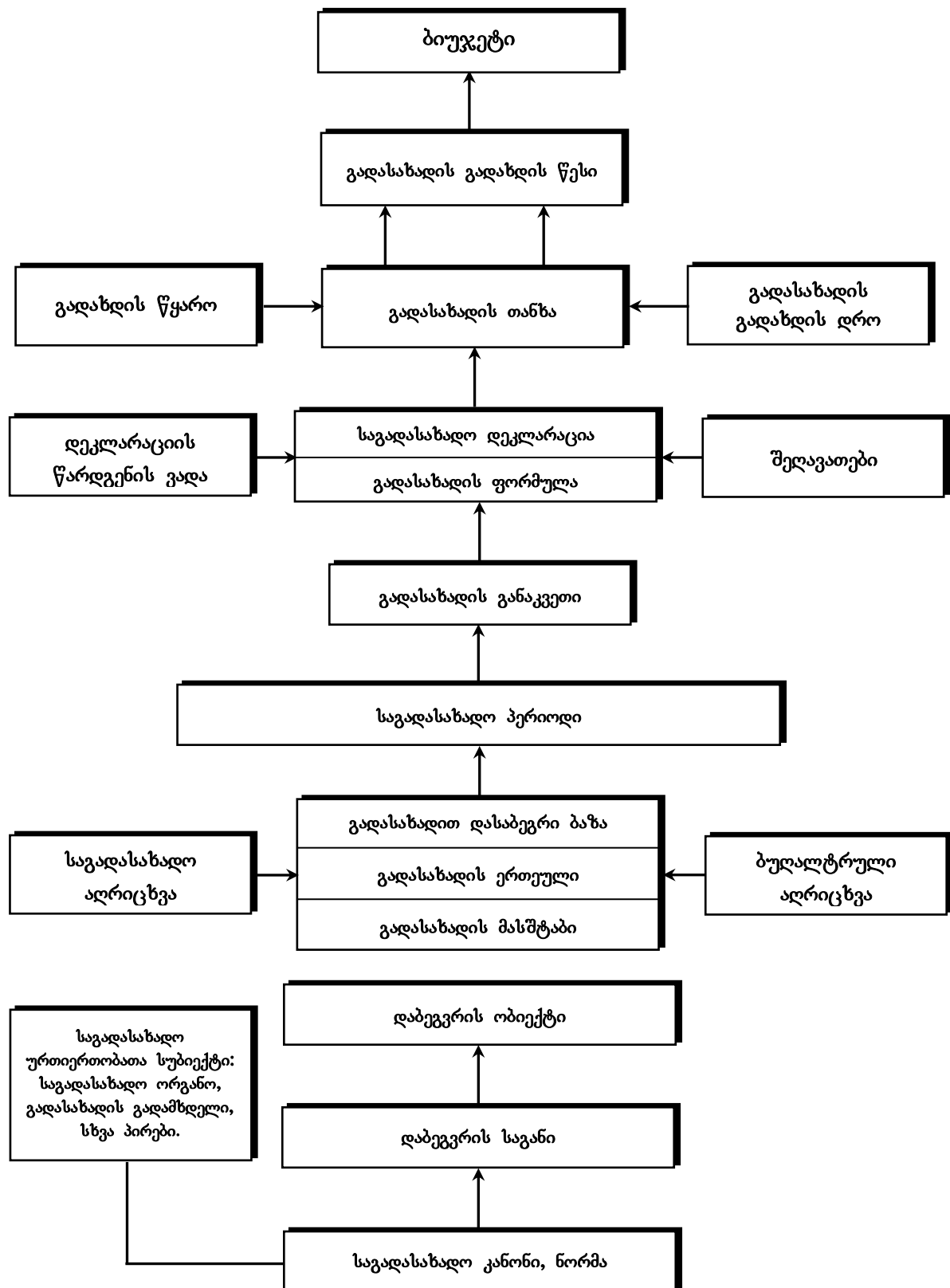
ელემენტების სრული ერთობლიობის პირობებში გადასახადის გადამხდელის ვალდებულება – გადაიხადოს გადასახადი, შეიძლება ჩავთვალოთ დადგენილად. თუ კანონმდებელმა რაიმე მიზეზით არ დაადგინა ან არ განსაზღვრა თუნდაც ერთი მათგანი, მაშინ გადასახადის გადამხდელის ვალდებულება არ არსებობს. ასეთ შემთხვევაში გადასახადის გადამხდელს გააჩნია სრული უფლება არ გადაიხადოს გადასახადი ან გადაიხადოს მისთვის ხელსაყრელი საშუალებით.

საგადასახადო ვალდებულების შემადგენლობაში მისი ელემენტების გამოყოფა წარმოადგენს **„გადასახადის ანატომიას“** მის შინაგან აგებულებას. ამრიგად, საგადასახადო კანონმდებლობის ტექნიკის შესახებ საკითხი წარმოადგენს საგადასახადო სამართლის ერთ-ერთ ძირითად მომენტს. საგადასახადო ვალდებულების სტრუქტურა შეიძლება წარმოვიდგინოთ სახელმძღვანელოში მოცემული გრაფიკული ვარიანტის სახით **(იხ. სქემა 1.2).**

გადასახადის ერთ-ერთ ელემენტს წარმოადგენს **საგადასახადო სამართლებრივი ნორმა**, ე.ი. საგადასახადო სფეროში ქცევის საერთო წესი, რომელიც დადგენილია განსაზღვრული წესით და სანქციონირებულია კომპეტენტური სახელმწიფო ორგანოს მიერ. სწორედ საგადასახადო ნორმა არეგულირებს საგადასახადო ვალდებულებების წარმოშობასა და რეალიზაციას. საგადასახადო ნორმის გარეშე გადასახადის გადახდის ვალდებულება არ შეიძლება ჩაითვალოს დადგენილად.

გადასახადის მეორე ძირითად ელემენტს წარმოადგენს თვით საგადასახადო-სამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილე – **გადასახადის გადამხდელი**. გადასახადის გადამხდელს წარმოადგენენ იურიდიული და ფიზიკური პირები, ასევე სხვა კატეგორიის გადამხდელები, რომლებსაც საგადასახადო კოდექსის ნორმების შესაბამისად აკისრიათ გადასახადის გადახდის ვალდებულება.

სქემა 1.2

გადასახადით დაბეგვრის საგანს წარმოადგენს მატერიალური სამყაროს ობიექტები, რომელთა არსებობასაც კანონი უკავშირებს საგადასახადო ვალდებულების წარმოშობას (ბინა, მიწის ნაკვეთი, ეკონომიკური ევექტი (სარგებელი), საქონელი, ფული).

გადასახადით დაბეგვრის საგანი თავისთავად არ წარმოშობს საგადასახადო შედეგებს, მაშინ, როდესაც სუბიექტის განსაზღვრული იურიდიული მდგომარეობა მასთან დამოკიდებულებაში წარმოადგენს შესაბამისი საგადასახადო ვალდებულებების წარმოშობის საფუძველს.

გადასახადით დაბეგვრის ობიექტი წარმოადგენს იურიდიულ ფაქტს ან იურიდიული ფაქტების (იურიდიული შემადგენლობის) ერთობლიობას, რომლის საფუძველზეც გადასახადის გადამხდელს წარმოეშობა გადასახადის გადახდის ვალდებულება. პირს გადასახადის გადახდის ვალდებულება წარმოეშობა იმ შემთხვევაში, თუ მას გააჩნია გადასახადით დაბეგვრის ობიექტი.

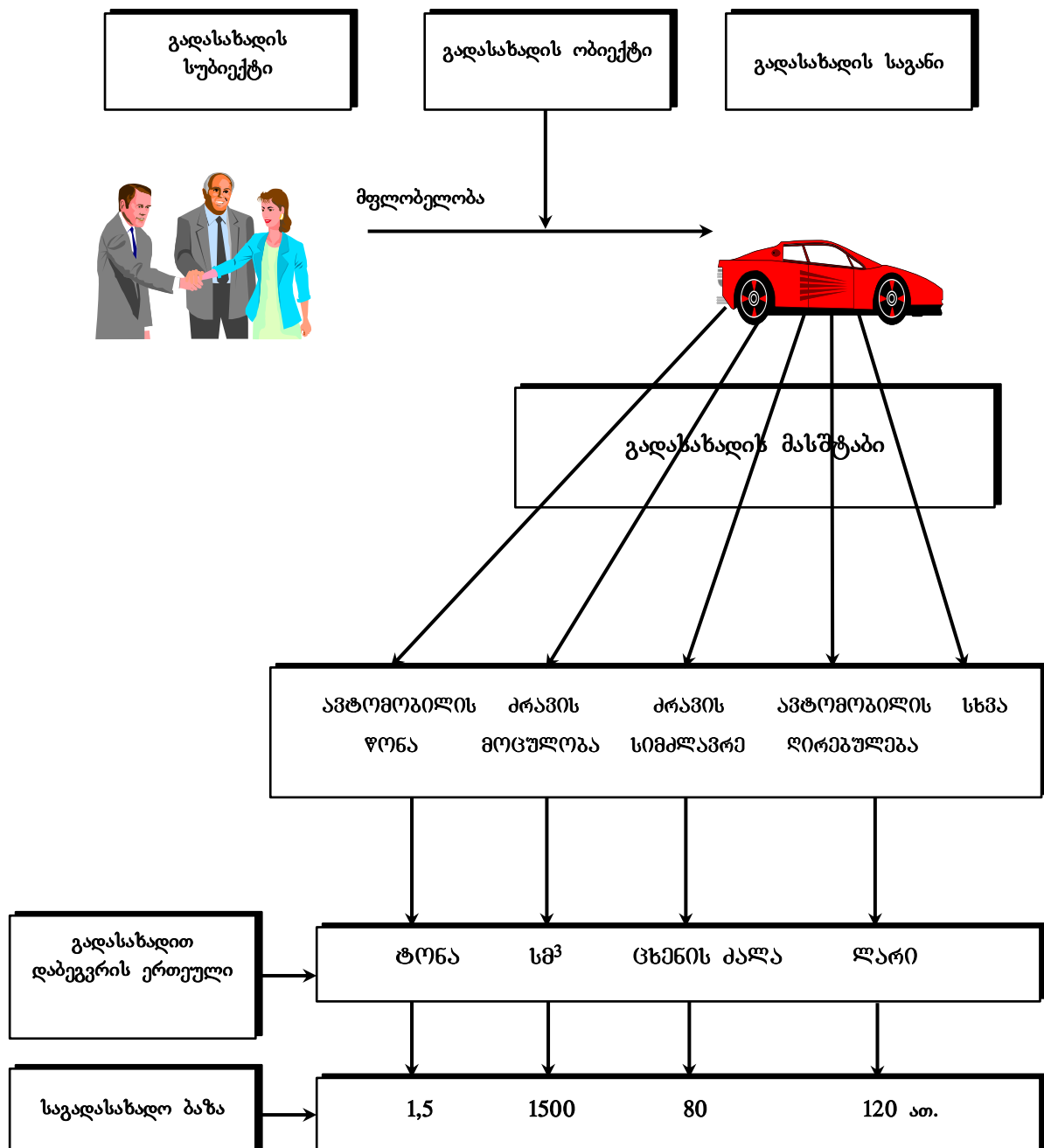
ამრიგად, გადასახადით დაბეგვრის ობიექტი წარმოადგენს იმ იურიდიულ ფაქტებს (მოქმედებას, მოვლენას, მდგომარეობას), რომლებიც განაპირობებენ სუბიექტის ვალდებულებას – გადაიხადოს გადასახადი (საქონლის, სამუშაოს, მომსახურების მიწოდება; შემოსავლის მიღება; ქონების მიღება მემკვიდრეობით და ა.შ.). გადასახადის დაბეგვრის საგანი კი აღნიშნავს ფაქტობრივი (და არა იურიდიული) ხასიათის ნიშნებს, რომლებიც წარმოადგენს შესაბამისი გადასახადის გადახდის საფუძველს.

გადასახადით დასაბეგრი ობიექტის ელემენტს მყარად ემიჯნება **გადასახადით დასაბეგრი ბაზის** ელემენტი, რომელიც წარმოადგენს გადასახადით დაბეგვრის ობიექტის რაოდენობრივ გამოხატულებას. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ეს ის ღირებულებრივი ბაზაა, რომლის მიმართაც გამოიყენება გადასახადის განაკვეთი. გადასახადით დასაბეგრი ბაზა შეიძლება დაემთხვეს, ან შეიძლება არ დაემთხვეს გადასახადით დაბეგვრის ობიექტს.

გადასახადით დასაბეგრი ბაზის დასადგენად აუცილებელია ვიცოდეთ **გადასახადის მასშტაბი**. ე.ი. გადასახადით დაბეგვრის ობიექტის კანონით განსაზღვრული ფიზიკური მასხასიათებელი ან განზომილების პარამეტრი. ამავდროულად, **გადასახადის ერთეულად** უნდა ჩავთვალოთ მიღებული მასშტაბის პირობითი ერთეული, რომელიც გამოიყენება გადასახადით დასაბეგრი ბაზის რაოდენობრივ გამოხატულებად. მაგალითად, ალკოჰოლურ სასმელებზე აქციზის გამოსაანგარიშებლად მასშტაბის სახით მოცულობის ამორჩევის შემთხვევაში, ერთეულს წარმოადგენს ერთი ლიტრი (სხვა ქვეყნებში – გალონი, ბარელი და ა.შ.).

დაბეგვრის ერთეულში იგულისხმება გადასახადით დასაბეგრი მასშტაბის ერთეული, რომელიც გამოიყენება საგადასახადო ბაზის რაოდენობრივი გამოხატვის მიზნით. ავტოსატრანსპორტო საშუალებებზე ქონების გადასახადის მასშტაბს წარმოადგენს ავტომობილის ძრავის სიმძლავრე. სიმძლავრე შეიძლება განისაზღვროს სხვადასხვა ერთეულებში – ცხენის ძალებში, ან კილოვატებში. გადასახადით დაბეგვრის მიზნებისათვის სიმძლავრის განსაზღვრის ამორჩეული ერთეული წარმოადგენს გადასახადით დაბეგვრის ერთეულს **(იხ. სქემა 1.3).**

სქემა 1.3

გადასახადით დასაბეგრი ბაზის ფიზიკური მაჩვენებლების მიღებისათვის აუცილებელია შესაბამისი აღრიცხვის წარმოება. მაჩვენებლების მიღების საფუძველს წარმოადგენს **ბუღალტრული აღრიცხვა**. ამასთან, მთელ რიგ შემთხვევაში გადასახადებით დაბეგვრის მიზნებისათვის წარმოიქმნება სპეციალური აღრიცხვის წარმოების აუცილებლობა (**საგადასახადო აღრიცხვა**), რომლის მექანიზმი სრულიად განსხვავდება საბუღალტრო მეთოდებისაგან.

იმისათვის, რომ უზრუნველყოთ გადასახადის არსებობის დროითი განსაზღვრულობა, აუცილებელია დადგინდეს **საგადასახადო პერიოდი**, ე.ი. დრო, რომლის განმავლობაშიც მთავრდება გადასახადით დასაბეგრი ბაზის ფორმირების პროცესი და განისაზღვრება საგადასახადო ვალდებულების ოდენობა.

გადასახადის თანხის გამოანგარიშება შეუძლებელია **გადასახადის განაკვეთის** გამოყენების გარეშე. გადასახადის განაკვეთი წარმოადგენს გადასახადის ოდენობას, რომელიც მოდის გადასახადით დასაბეგრ ერთეულზე.

გადასახადის გადამხდელის საგადასახადო ვალდებულება უნდა დაფიქსირდეს სპეციალურ საგადასახადო-საანგარიშსწორებო დოკუმენტში, რომელსაც **საგადასახადო დეკლარაცია** ეწოდება. საგადასახადო დეკლარაცია წარდგენილ უნდა იქნეს საგადასახადო ორგანოებში დადგენილ ვადებში, რომელსაც **საგადასახადო დეკლარაციის წარდგენის ვადა** ეწოდება.

გადასახადის თანხის გამოანგარიშება წარმოებს კანონმდებლობით დადგენილი განსაზღვრული **მეთოდის (ფორმულის)** საფუძველზე, რომელიც აისახება საგადასახადო დეკლარაციის შესაბამის სტრიქონებსა და გრაფებში.

გადასახადის თანხის გამოანგარიშებისას, რომელიც ექვემდებარება ბიუჯეტში შეტანას, აუცილებელია მხედველობაში მიღებულ იქნეს **საგადასახადო შეღავათები**.

გადასახადის თანხას, რომელიც ექვემდებარება ბიუჯეტში შეტანას, **საგადასახადო შენატანი** ეწოდება.

კანონმდებლობით დადგენილია აგრეთვე **გადასახადის გადახდის ვადები**, რომლის დროსაც გადასახადის გადამხდელი ვალდებულია ფაქტობრივად შეიტანოს გადასახადი ბიუჯეტში.

გადასახადის წყარო წარმოადგენს იმ რეზერვს, შესაბამის ეკონომიკურ მაჩვენებელს, რომლის ხარჯზეც წარმოებს გადასახადის გადახდა. მაგალითად: მოგება, ფინანსური შედეგი და ა.შ.

ბიუჯეტში გადასახადის შეტანის პროცედურის მოწესრიგების მიზნით დადგენილია **გადასახადის გადახდის წესი**, რომელიც წარმოადგენს ბიუჯეტში გადასახადის შეტანის ნორმატიულად დადგენილ საშუალებებსა და პროცედურებს.

გადასახადის **მიმღებს** წარმოადგენს ბიუჯეტი.

ყველა ზემოთ აღნიშნული შემადგენელის განსაზღვრის შემდეგ წარმოებს საგადასახადო ვალდებულების რეალიზაცია, კერძოდ, საგადასახადო შენატანის გადახდა კონკრეტულ ბიუჯეტში. საგადასახადო ვალდებულების ზემოთ განხილული ელემენტები დაწვრილებითაა განხილული მოცემული სახელმძღვანელოს შემდგომ თავებში.

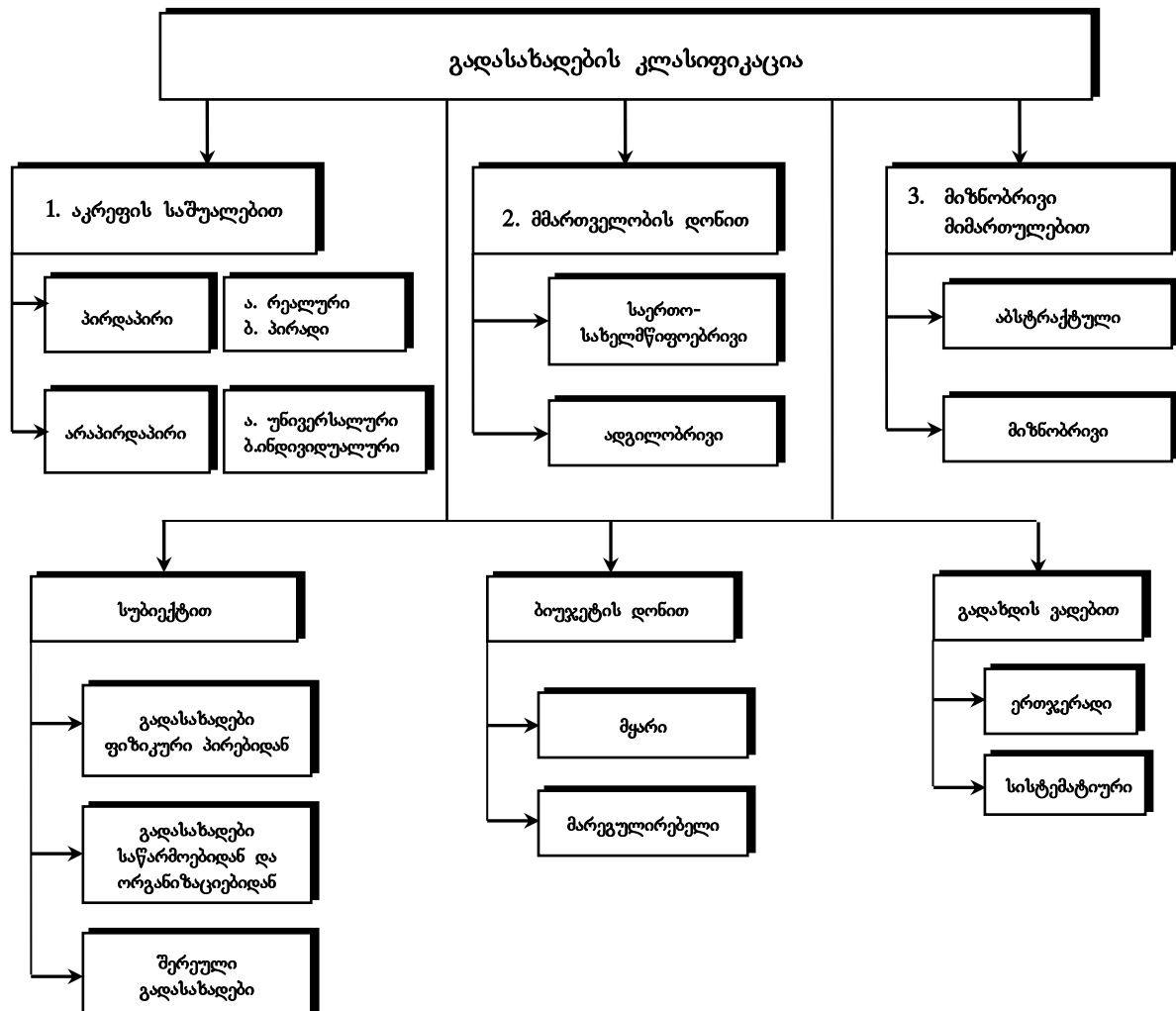
1 . 4 . gadasaxadis saxeebi da maTi klasifikaciis safuZlebi

საგადასახადო კანონმდებლობით განსაზღვრულია **6 გადასახადი**:

- **საშემოსავლო გადასახადი;**
- **მოგების გადასახადი;**
- **დამატებული ღირებულების გადასახადი;**
- **იმპორტის გადასახადი;**
- **აქციზი;**
- **ქონების გადასახადი.**

არსებული გადასახადების მრავალფეროვნება იწვევს განსაზღვრულ საფუძველზე მათი **კლასიფიკაციის** (სახეობად დაყოფის) აუცილებლობას. გარდა ამისა, ამა თუ იმ გადასახადის განსაზღვრულ სახეზე მიკუთვნება გვაძლევს საშუალებას, უფრო მკაფიოდ გავიგოთ მოცემული გადასახადის არსი. გადასახადებით დაბეგვრის თეორიაში გადასახადების კლასიფიკაციისათვის გამოიყენება სხვადასხვა კრიტერიუმი. გადასახადების კლასიფიკაციის ერთ-ერთი შესაძლო ვარიანტი მოცემულია სქემაზე **(იხ. სქემა 1.4)**.

სქემა 1.4

აკრეფის საშუალებით, გადასახადები შეიძლება დავეყოთ **საშემოსავლო-ქონებრივ (პირდაპირ)** გადასახადებად და **მოხმარების (არაპირდაპირ)** გადასახადებად.

პირდაპირი გადასახადების აკრეფა წარმოებს მატერიალურ ფასეულობათა დაგროვების პროცესში, უშუალოდ გადასახადის გადამხდელის შემოსავლებიდან ან ქონებიდან. ამიტომ, გადასახადის გადამხდელისათვის გადასახადის ოდენობა ზუსტადაა ცნობილი. ასე მაგალითად, გადასახადის გადამხდელეები საშემოსავლო გადასახადს იხდიან შემოსავლის მიღების შემთხვევაში, ქონების გადასახადს იხდიან განსაზღვრული სახის ქონების მესაკუთრეები. პირდაპირი გადასახადები, თავის მხრივ, შეიძლება დავეყოთ რეალურ (ქონებრივ) გადასახადებად და პირად გადასახადებად.

რეალური გადასახადებით იბეგრება გადასახადის გადამხდელის სავარაუდო საშუალო შემოსავალი, რომელიც შეიძლება მიღებულ იქნეს მოცემულ ეკონომიკურ პირობებში ამა თუ იმ გადასახადით დასაბეგრი საგნიდან (უძრავი ქონებიდან, ფულადი კაპიტალიდან და ა.შ.). რეალური გადასახადების აკრეფით ზორციელდება იმ პირთა გათანაბრება, რომლებიც იყენებენ ქონებას საწარმოო და არასაწარმოო მიზნებისათვის. მხოლოდ შემოსავლების დაბეგვრა გაათავისუფლებდა გადასახადისაგან იმ პირებს, რომლებიც იყენებენ ქონებას, მაგალითად, მიწის ნაკვეთს მხოლოდ დასვენების მიზნით. რეალურ გადასახადებს მიეკუთვნება ქონების გადასახადი.

პირადი გადასახადების გადახდა წარმოებს ფაქტობრივად მიღებული შემოსავლებიდან და ისინი ასახვენ გადამხდელის ფაქტობრივ გადახდისუნარიანობას. მათ მიეკუთვნება საშემოსავლო გადასახადი, მოგების გადასახადი.

არაპირდაპირი გადასახადები დგინდება მიწოდებული საქონლის (სამუშაოს, მომსახურების) ფასზე დანამატის სახით (აქციზი, დამატებული ღირებულების გადასახადი, იმპორტის გადასახადი). არაპირდაპირია გადასახადი, რომელიც დგინდება მიწოდებული საქონლის (სამუშაოს, მომსახურების) ფასზე დანამატის სახით და რომელსაც იხდის მომხმარებელი ამ გადასახადით გაზრდილი ფასით საქონლის შეძენისას. არაპირდაპირი გადასახადის ბიუჯეტში შეტანის ვალდებულება ეკისრება საქონლის (მომსახურების) მიმწოდებელს, იმპორტიორს, რომელსაც ამ გადასახადის მიზნებისათვის ეწოდება გადასახადის გადამხდელი.

არაპირდაპირი გადასახადები შეიძლება დავეყოთ არაპირდაპირ ინდივიდუალურ გადასახადებად და არაპირდაპირ უნივერსალურ გადასახადებად. **არაპირდაპირი**

ინდივიდუალური გადასახადებით იბეგრება მკაცრად განსაზღვრული საქონლის ჯგუფი (აქციზი და იმპორტის გადასახადი საქონლის ცალკეულ ჯგუფებსა და სახეებზე).

არაპირდაპირი უნივერსალური გადასახადებით იბეგრება ყველა სახის საქონელი და მომსახურება, გარდა განთავისუფლებულისა. ასეთი გადასახადია: დამატებული ღირებულების გადასახადი.

პირდაპირ და არაპირდაპირ გადასახადებს შორის ძირითადი განსხვავება მდგომარეობს გადასახადის გადახდის წყაროს ფორმირების ადგილში. თუ პირდაპირი გადასახადებით დაბეგვრისას წყარო ფორმირდება უშუალოდ გადასახადის გადამხდელთან, არაპირდაპირი გადასახადებისას – გადასახადის წყარო შედის გადასახადის გადამხდელთან სხვა შენატანების შემადგენლობაში (ძირითადად, ფასის შემადგენლობაში).

პირდაპირი გადასახადების საბოლოო გადამხდელად გვევლინება ის, ვინც იღებს შემოსავალს, მაშინ, როდესაც არაპირდაპირი გადასახადების საბოლოო გადამხდელს წარმოადგენს საქონლის მომხმარებელი, რომელზეც გადასახადი გადადის ფასზე დანამატის სახით. არაპირდაპირი გადასახადების სიმძიმე მთლიანად გადადის საქონლის საბოლოო მომხმარებლებზე და განსაკუთრებით მოსახლეობის შეძლებულ ფენებზე. პირდაპირი გადასახადები განსაზღვრული გარემოებების არსებობისას ასევე შეიძლება დააწვეს მომხმარებელს ფასების ზრდის მექანიზმით. ამავდროულად, არაპირდაპირი გადასახადები ყოველთვის შეიძლება არ დააწვეს მომხმარებელს სრული მოცულობით, ვინაიდან ბაზარმა შეიძლება საქონელი არ მიიღოს გაზრდილი ფასებით. კერძოდ, დღე ტრადიციულად არაპირდაპირ გადასახადს მიეკუთვნება, მაგრამ იმ შემთხვევაში, როდესაც საქონლის ფასი

შეზღუდულია მომხმარებლის გადახდისუნარიანობით, დღე ამცირებს მწარმოებლის მოგებას, ე.ი. გვევლინება როგორც პირდაპირი გადასახადი.

გადასახადის გადამხდელებიდან გამოდინარე, შეიძლება გამოვყოთ გადასახადები ფიზიკური პირებიდან, გადასახადები საწარმოებიდან და ორგანიზაციებიდან და შერეული გადასახადები.

გადასახადებს ფიზიკური პირებიდან მიეკუთვნება საშემოსავლო გადასახადი, ფიზიკურ პირთა ქონების გადასახადი.

გადასახადებს საწარმოებიდან და ორგანიზაციებიდან მიეკუთვნება მოგების გადასახადი, საწარმოთა ქონების გადასახადი და სხვა.

შერეულ გადასახადებს მიეკუთვნება ის გადასახადები, რომლებსაც იხდიან როგორც ფიზიკური პირები, ასევე საწარმოები და ორგანიზაციები. მაგალითად, დამატებული ღირებულების გადასახადი, აქციზი, იმპორტის გადასახადი.

გადასახადების დაწესებასა და შემოღებასთან დაკავშირებით სხვადასხვა დონის ხელისუფლების ორგანოების კომპეტენციის შესაბამისად, საქართველოში მოქმედი გადასახადები შეიძლება დავყოთ **საერთო-სახელმწიფოებრივ და ადგილობრივ გადასახადებად**.

საერთო-სახელმწიფოებრივ გადასახადებს განეკუთვნება **საშემოსავლო გადასახადი, მოგების გადასახადი, დამატებული ღირებულების გადასახადი, იმპორტის გადასახადი, აქციზი**.

ადგილობრივი გადასახადების დაწესება ასევე ხორციელდება საქართველოს უმაღლესი საკანონმდებლო ორგანოს მიერ, თუმცა მათი შემოღება წარმოებს შესაბამისი ხელისუფლების ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს გადაწყვეტილებით.

ადგილობრივ გადასახადს განეკუთვნება **ქონების გადასახადი**.

გადასახადები შემოღების წესით შეიძლება დავყოთ საერთო-სავალდებულო და ფაკულტატურ გადასახადებად.

საერთო-სავალდებულო გადასახადები დადგენილია საქართველოს საკანონმდებლო აქტებით და იკრიფება საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე იმისდა მიუხედავად, რომელ ბიუჯეტში ირიცხება ისინი. საერთო-სავალდებულო გადასახადებს მიეკუთვნება ყველა საერთო-სახელმწიფოებრივი გადასახადი, რომელიც გათვალისწინებულია საქართველოს საგადასახადო კოდექსით.

ფაკულტატური გადასახადები გათვალისწინებულია საქართველოს საგადასახადო კოდექსით, თუმცა ისინი შეიძლება უშუალოდ შემოღებულ იქნეს აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების, აგრეთვე ადგილობრივი თვითმმართველოს ორგანოების ნორმატიული აქტებით. ფაკულტატურ გადასახადებს მიეკუთვნება ადგილობრივი გადასახადი, რომლებიც გათვალისწინებულია საგადასახადო კოდექსით.

საბიუჯეტო სისტემის დონეების მიხედვით საგადასახადო შენატანები შეიძლება ირიცხებოდეს სხვადასხვა დონის ბიუჯეტებში, რის საფუძველზეც საგადასახადო შენატანები შეიძლება დავყოთ **მყარ და მარეგულირებელ** გადასახადებად.

მყარი გადასახადები უშუალოდ და მთლიანად ირიცხება კონკრეტულ ბიუჯეტში. მყარ გადასახადებს მიეკუთვნება გადასახადები, რომლებიც სრული მოცულობით ირიცხება ან ცენტრალურ ბიუჯეტში, ან ტერიტორიული ერთეულების ბიუჯეტში.

მარეგულირებელი გადასახადები ერთდროულად ირიცხება სხვადასხვა დონის ბიუჯეტებში საბიუჯეტო კანონმდებლობით დადგენილი პროპორციების შესაბამისად. როგორც წესი, გადასახადს არ გააჩნია რაიმე კონკრეტული ხარჯის დაფარვის მიზანი, თუმცა მთელ რიგ შემთხვევებში მიზნობრივ გადასახადებს შეუძლია დადებითი როლი ითამაშოს.

გადასახადები, შემოღების მიზნობრივი მიმართულებიდან გამომდინარე, შეიძლება დავყოთ აბსტრაქტულ და მიზნობრივ გადასახადებად.

აბსტრაქტული (საერთო) გადასახადები დაწესებულია სახელმწიფო ბიუჯეტის ფორმირების მიზნით, მაშინ, როდესაც **მიზნობრივი (სპეციალური) გადასახადების** დაწესება ხორციელდება სახელმწიფო ხარჯების კონკრეტული მიმართულებების დასაფინანსებლად. როგორც წესი, მიზნობრივი საგადასახადო შენატანებისათვის იქმნება სპეციალური სახელმწიფო ფონდი, ან უშუალოდ ბიუჯეტში ამგვარი სახის გადასახადისათვის შემოღებულია სპეციალური მუხლი.

სპეციალურ ლიტერატურაში შეიძლება შევხვდეთ გადასახადების კლასიფიკაციის სხვა საფუძვლებსაც. მაგალითად, გამოყოფენ ერთჯერად და სისტემატურ გადასახადებსაც.

ერთჯერადი გადასახადის გადახდა დაკავშირებულია რაიმე მოვლენასთან, რომელიც არ ქმნის სისტემას. ერთჯერად გადასახადს შეიძლება მივაკუთვნოთ საშემოსავლო გადასახადი მემკვიდრეობითა და ჩუქებით მიღებულ შემოსავალზე.

სისტემატური გადასახადების გადახდა ხორციელდება გადამხდელის მიერ ეკონომიკური საქმიანობის განხორციელების ან განსაზღვრული ქონების მფლობელობის მთელი პერიოდის განმავლობაში დადგენილი პერიოდულობით. მაგალითად, ქონების გადასახადების გადახდა წარმოებს ყოველწლიურად, დამატებული ღირებულების გადასახადის – ყოველთვიურად და ა.შ.

საქართველოს საგადასახადო კოდექსი

მუხლი 1. საქართველოს საგადასახადო კოდექსის რეგულირების სფერო (27.03.2012. 5942)

ეს კოდექსი საქართველოს კონსტიტუციის შესაბამისად განსაზღვრავს საქართველოს საგადასახადო სისტემის ფორმირებისა და ფუნქციონირების ზოგად პრინციპებს, აწესრიგებს საქართველოს საბაჟო საზღვარზე მგზავრის, საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გადაადგილებასთან დაკავშირებულ სამართლებრივ ურთიერთობებს, სამართლებრივ ურთიერთობაში მონაწილე პირის, გადასახადის გადამხდელისა და უფლებამოსილი ორგანოს სამართლებრივ მდგომარეობას, განსაზღვრავს საგადასახადო სამართალდარღვევის სახეებს, საქართველოს საგადასახადო კანონმდებლობის დარღვევისათვის პასუხისმგებლობას, უფლებამოსილი ორგანოსა და მისი თანამდებობის პირების არამართლზომიერ ქმედებათა გასაჩივრების წესსა და

პირობებს, საგადასახადო დავის გადაწყვეტის წესს, არეგულირებს საგადასახადო ვალდებულების შესრულებასთან დაკავშირებულ სამართლებრივ ურთიერთობებს.

მუხლი 6. გადასახადის ცნება და სახეები

1. გადასახადი არის ამ კოდექსის მიხედვით სავალდებულო, უპირობო ფულადი შენატანი ბიუჯეტში, რომელსაც იხდის გადასახადის გამომდელი, გადახდის აუცილებელი, არაკვივალენტური და უსასყიდლო ხასიათიდან გამომდინარე.

2. გადასახადის სახეებია საერთო-სახელმწიფოებრივი და ადგილობრივი გადასახადები.

3. **საერთო-სახელმწიფოებრივი** გადასახადებია ამ კოდექსით დაწესებული გადასახადები, რომელთა გადახდაც სავალდებულოა საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე.

4. ადგილობრივი გადასახადია ამ კოდექსით დაწესებული და ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს ნორმატიული აქტით შემოღებული გადასახადი (ზღვრული განაკვეთების ფარგლებში), რომლის გადახდაც სავალდებულოა შესაბამისი ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულის ტერიტორიაზე.

5. საერთო-სახელმწიფოებრივ გადასახადებს მიეკუთვნება:

ა) საშემოსავლო გადასახადი;

ბ) მოგების გადასახადი;

გ) დამატებული ღირებულების გადასახადი (დღგ);

დ) აქციზი;

ე) იმპორტის გადასახადი.

6. ადგილობრივ გადასახადს მიეკუთვნება ქონების გადასახადი.

მუხლი 7. ადგილობრივი გადასახადის დაწესება, შემოღება, მისი გადახდის პირობების შეცვლა და გადასახადის გაუქმება

1. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანო უფლებამოსილია შემოიღოს ამ კოდექსით დაწესებული ადგილობრივი გადასახადი ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულის მთელ ტერიტორიაზე ერთიანი განაკვეთის სახით ან/და ამ ერთეულის ტერიტორიაზე ცალკეული დარგების ან/და საქმიანობის სახეების მიხედვით, ამავე კოდექსით დადგენილი ზღვრული განაკვეთის ფარგლებში. (28.12.2012. 189 ამოქმედდეს 2013 წლის 1 იანვრიდან).

2. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანო ვალდებულია ადგილობრივი გადასახადის შემოღების, მისი გადახდის პირობების შეცვლის ან შემოღებული ადგილობრივი გადასახადის გაუქმების შესახებ ინფორმაცია და სათანადო ნორმატიული აქტის ასლი მისი გამოქვეყნებისთანავე გაუგზავნოს შემოსავლების სამსახურსა და შესაბამის საგადასახადო ორგანოებს.

